

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi avioliittolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi avioliittolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 51/2025 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Mari Kaipomäki, oikeusministeriö
- erityisasiantuntija Esa-Pekka Saari, valtiovarainministeriö
- osastonjohtaja, käräjätuomari Heikki Juntunen, Oulun käräjäoikeus
- johtava julkinen oikeusavustaja, asianajaja Nina Solas-Iloniemi, Oikeuspalveluvirasto
- lakiasiainjohtaja Ari Torkkel, Digi- ja väestötietovirasto
- vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi, Helsingin yliopisto
- maanmittausneuvos Markku Markkula, Maanmittauslaitos
- johtava asiantuntija Kari Niemi, Maanmittauslaitos
- asianajaja Petra Lindberg, Suomen Asianajajat

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ahvenanmaan valtionvirasto - Statens ämbetsverk på Åland
- Verohallinto
- professori Tuulikki Mikkola

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi avioliittolakia, perintökaarta ja eräistä Digi- ja väestötietoviraston henkilörekistereistä annettua lakia.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää oikeustilaa säätämällä avioliitosta juontuville varallisuus-oikeudellisille oikeuksille selvät vanhentumisajat sekä helpottaa osituksen toimittamatta jättämisestä johtuvien hankalien perintöoikeudellisten tilanteiden selvittämistä.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2025 vp

Avioliittolakiin tehtävillä muutoksilla säädettäisiin avio-oikeuden vanhentumisesta, vallinnanrajoitusten ja avioliittolain yhteisomistusolettaman raukeamisesta sekä avio-oikeuden vanhentumista koskevasta sopimuksesta. Perintökaareen tehtävällä muutoksella tehtäisiin näkyväksi se, että entinen puoliso ei ole kuolinpesän osakas, jos avio-oikeus on vanhentunut. Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annettuun lakiin tehtävät muutokset koskevat uutta avio-oikeusasioiden rekisteriä.

Ehdotus liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa olevaan kirjaukseen avioliittolain mukaisen ositusvaateen vanhentumista koskevasta lainsäädännöstä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2026.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksestä ilmenevän ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa siihen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja vähäisin muutosehdotuksin.

Aviovarallisuusjärjestelmä ja siihen ehdotetut muutokset

Avioliittoon perustuvista varallisuusoikeudellisista oikeuksista säädetään avioliittolaissa (234/1929). Aviovarallisuusjärjestelmä määrittää muun muassa sen, miten puolisoiden omaisuus jaetaan avioliiton purkaututtua avioeron johdosta. Lisäksi järjestelmällä on merkitystä, kun avioliitto purkautuu toisen puolison kuoleman vuoksi.

Avioliittolain mukaan kummallakin puolisoilla on avio-oikeus toisen puolison omaisuuteen, jollei muuta ole määrätty tai sovittu. Avioliiton purkautuessa toimitetaan ositus, jossa selvitetään puolisoiden aviovarallisuussuhteet. Avio-oikeuden alainen omaisuus lasketaan ja jaetaan tasapuolisesti puolisoiden kesken. Jos toisella puolisoilla on enemmän avio-oikeuden alaista omaisuutta, vähemmän omaistavalla puolisoilla on oikeus saada varakkaammalta puolisoilta omaisuutta tasinkona. Ositus voidaan toimittaa avioeron vireillepanon jälkeen tai toisen puolison menehdyttyä, mutta se voidaan toimittaa pitkänkin ajan kuluttua avioliiton päättymisestä tai se voi jäädä kokonaan toimittamatta.

Avioliittolaissa säädetään siitä, milloin oikeus vaatia avio-oikeuden alaisen omaisuuden osittamista alkaa, muttei siitä, milloin se päättyy. Tämä voi aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta sekä käytännön ongelmia ja viivytyksiä muun muassa kuolinpesissä ja niiden selvittämisessä.

Avioliittolakiin sisältyy nykyisin myös säännöksiä, joilla rajoitetaan puolison oikeutta määrätä perheen kannalta tärkeästä omaisuudesta, kuten yhteisenä kotina käytetystä asunnosta. Kyseiset säännökset edellyttävät, että omistava puoliso hankkii tällaisen omaisuuden luovuttamiseen toisen puolison suostumuksen. Vallinnanrajoitukset ovat voimassa siihen asti, kun ositus tai osituksen sijaan tehtävä omaisuuden erottelu on toimitettu. Vallinnanrajoitukset voivat aiheuttaa käytännössä ongelmallisia tilanteita, jos avioeron purkautumisesta on kulunut vuosia tai vuosikymmeniä ja ositus tai omaisuuden erottelu on toimittamatta.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2025 vp

Avioliittolaissa säädetään myös irtaimen omaisuuden omistamista koskevasta yhteisomistusolettamasta siltä varalta, ettei irtaimen omaisuuden omistussuhteista ole selvyttä. Olettama on tarkoitettu sovellettavaksi avioliiton purkautumisen jälkeisessä osituksessa ja omaisuuden erottelussa, mutta se voi ulottaa vaikutuksensa vielä pitkään avioliiton päättymisen jälkeenkin.

Oikeustilan selkeyttämiseksi hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi avio-oikeuden vanhentumisesta sekä avioliittolain vallinnanrajoitusten ja yhteisomistusolettaman raukeamisesta. Avio-oikeuden ehdotetaan vanhentuvan 10 vuoden kuluttua lainvoiman saaneen avioliiton purkamista koskevan päätöksen antopäivästä. Kun avio-oikeus vanhentuu, kumpikaan puoliso ei ole velvollinen luovuttamaan omaisuuttaan avio-oikeuden nojalla toiselle puolisolle. Avio-oikeuden vanhentumisen voi esityksen mukaan katkaista hakemalla tuomioistuimesta pesänjakajaa omaisuuden osituksen toimittamiseksi. Puolisot voivat myös tietyin vaatimuksin sopia 10 vuotta pidemmästä vanhentumisajasta. Avioliittolain vallinnanrajoitusten ehdotetaan vuorostaan olevan voimassa siihen saakka, kunnes avioliiton purkautumisesta on kulunut 10 vuotta. Niin ikään ehdotetaan, ettei yhteisomistusolettamaa enää sovelleta, jos avioliiton purkautumisesta avioeron tai avioliiton kumoamisen johdosta on kulunut yli 10 vuotta.

Lakivaliokunta pitää esityksen tavoitteita ja ehdotettuja muutoksia kannatettavina. Aviovarallisuusjärjestelmässä on kyse yleislainsäädännöstä, joka koskee suurta osaa kansalaisia, joten on tärkeää, että oikeustila on mahdollisimman selkeää ja sääntely yksinkertaista.

Avio-oikeusasioiden rekisteri

Jos puolisot haluavat sopia, että avio-oikeus vanhentuu myöhemmin kuin 10 vuoden kuluttua avioliiton purkautumisesta avioeron tai avioliiton kumoamisen johdosta, heidän tulee ehdotetun sääntelyn mukaan tehdä avio-oikeuden vanhentumisesta kirjallinen sopimus, jonka tulee olla kahden esteettömän henkilön oikeaksi todistama (1. lakiehdotuksen 103 d §). Sopimuksen voimaantulo edellyttää sen rekisteröimistä Digi- ja väestötietovirastoon tai Ahvenanmaan valtionvirastoon.

Ehdotettuja avio-oikeuden vanhentumista koskevia muoto- ja rekisteröintivaatimuksia puoltavat johdonmukaisuussyt, sillä ne vastaavat avioehtosopimusta koskevia muoto- ja rekisteröintivaatimuksia. Lakivaliokunta korostaa lainsäädäntömuutoksista tiedottamisen merkitystä, sillä on tärkeää, että puolisot osaavat kaikissa tilanteissa tehdä muutosidonnaisen ja rekisteröintiä vaativan sopimuksen, jotta avio-oikeus ei pääse vanhentumaan.

Esityksessä ehdotetaan, että puolisoista kirjataan avio-oikeusasioiden rekisteriin heidän syntymäaikansa (3. lakiehdotuksen 4 a §:n 1 mom. 1 kohta). Valiokunta ehdottaa säännöstä muutettavaksi siten, että puolisoista tallennetaan syntymäaikojen sijasta henkilötunnukset vastaavalla tavalla kuin avioehtoasioiden rekisteriin (Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetun lain 4 §:n 1 mom. 1 kohta).

Rekisteröivinä viranomaisina toimivat esityksen mukaan sekä Digi- ja väestötietovirasto että Ahvenanmaan valtionvirasto. Esityksen valmistelun aikana tarkoitus on ollut, että Ahvenanmaan valtionvirasto liittyisi Digi- ja väestötietoviraston uuden asiankäsitteilyjärjestelmän käyttäjäksi alkuvuonna 2026. Valiokuntakäsittelyn aikana on kuitenkin ilmennyt, että tämä voi viivästyä.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2025 vp

Asianhallintajärjestelmän käyttöönoton mahdollinen viivästyminen ei kuitenkaan valiokunnan saaman selvityksen mukaan aiheuta muutostarpeita hallituksen esityksessä ehdotettuun sääntelyyn.

Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että Ahvenanmaan valtionviraston liittäminen Digi- ja väestötietoviraston digitaalisiin ratkaisuihin suunnitellaan ja toteutetaan siten, että viraston lakisääteiset tehtävät voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti muiden valtion viranomaisten kanssa (ks. PeVL 17/2025 vp).

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 51/2025 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 51/2025 vp sisältyvän 3. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

avioliittolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan avioliittolain (234/1929) 66 §:n 1 momentti ja 89 §, sellaisena kuin niistä on 66 §:n 1 momentti laissa 97/2011, sekä

lisätään 35 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 427/2010 ja 1125/2019, uusi 5 momentti, 86 §:ään siitä lailla 411/1987 kumotun 4 momentin tilalle uusi 4 momentti, sekä lakiin uusi 103 c ja 103 d § seuraavasti:

35 §

Avio-oikeuden vanhentumisesta säädetään 103 c §:ssä.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2025 vp

66 §

Lahjakirjan, kirjallisen suostumuksen, avioehtosopimuksen, luettelon ja avio-oikeuden vanhentumista koskevan sopimuksen, joista säädetään 35 §:n 2 momentissa sekä 38, 42, 60 ja 103 d §:ssä, on, jotta ne olisivat päteviä, oltava päivättyjä, asianmukaisesti allekirjoitettuja ja kahden esteettömän henkilön oikeaksi todistamia. Kiinteää omaisuutta koskeva lahjakirja tai suostumus voidaan allekirjoittaa myös kaupanvahvistajan oikeaksi todistamana.

86 §

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettua suostumusta tai lupaa ei kuitenkaan tarvita, jos lainvoimaisen avioeroa tai avioliiton kumoamista koskevan päätöksen antamisesta tai avioliiton purkautumisesta puolison kuoleman johdosta on kulunut yli 10 vuotta.

89 §

Jos puolisoiden omaisuutta eroteltaessa jonkin irtaimen esineen suhteen ei käy olosuhteista selville eikä myöskään voida näyttää, kumman puolison omaisuuteen se kuuluu tai että se on yhteistä omaisuutta, on puolisoiden katsottava saaneen sen yhteisesti yhtäläisin oikeuksin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua yhteisomistusolettamaa ei kuitenkaan sovelleta, jos lainvoimaisen avioeroa tai avioliiton kumoamista koskevan päätöksen antamisesta on kulunut yli 10 vuotta.

2 luku

Osituksen toimittaminen

103 c §

Avio-oikeus vanhentuu 10 vuoden kuluttua siitä, kun lainvoimainen päätös puolisoiden avioeroa tai avioliiton kumoamisesta on annettu, jollei vanhentumista ole sitä ennen katkaistu. Kun avio-oikeus on vanhentunut, kumpikaan puoliso ei ole velvollinen luovuttamaan omaisuuttaan avio-oikeuden nojalla toiselle puolisolle.

Avio-oikeuden vanhentuminen katkeaa, kun puoliso tai puolison kuolinpesä hakee tuomioistuimelta pesänjakajaa osituksen toimittamiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu 10 vuoden määräaika keskeytyy 2 momentissa tarkoitetun menettelyn ajaksi, kun pesänjakajan määräämistä koskeva asia tulee vireille. Jos pesänjakajan määräämistä koskeva asia raukeaa, määräaika jatkaa kulumistaan sen keskeytyshetkestä lukien.

Ositusta, jossa avio-oikeus on todettu vanhentuneeksi, ei voida 103 b §:n nojalla sovitella.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua määräaikaa ei kuitenkaan sovelleta, jos osapuolet ovat sopineet pidemmästä määräajasta avio-oikeuden vanhentumista koskevalla sopimuksella.

103 d §

Puolisot voivat avio-oikeuden vanhentumista koskevassa sopimuksessa määrätä pidemmästä kuin 103 c §:ssä tarkoitettua 10 vuoden määräajasta.

Avio-oikeuden vanhentumista koskeva sopimus on tehtävä kirjallisesti. Jos puoliso vajaavaltaisuuden tai toimintakelpoisuuden rajoittamisen vuoksi ei ole oikeutettu itse tekemään aviooi-

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2025 vp

keuden vanhentumista koskevaa sopimusta, hänen on hankittava siihen edunvalvojansa kirjallinen hyväksyminen.

Avio-oikeuden vanhentumista koskeva sopimus on jätettävä rekisteröitäväksi Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle. Ilmoituksen rekisteröinnistä voi tehdä puoliso. Ilmoituksen liitteenä on oltava jäljennös avio-oikeuden vanhentumista koskevasta sopimuksesta.

Avio-oikeuden vanhentumista koskeva sopimus tulee voimaan, kun se on rekisteröity. Sopimus voidaan rekisteröidä, kun avioliiton purkamista koskeva päätös on saanut lainvoiman. Sopimus ei kuitenkaan tule voimaan, jos sitä ei ole tehty säädetyssä muodossa tai hakemus on jätetty sen jälkeen, kun avio-oikeus on vanhentunut.

Mitä puolisoista säädetään, sovelletaan myös puolisoiden kuolinpesiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Tätä lakia sovelletaan myös avioliittoihin, joiden purkamista koskeva lainvoimainen päätös on annettu tai jotka ovat purkautuneet puolison kuoleman johdosta ennen tämän lain voimaantuloa seuraavin poikkeuksin:

1) avio-oikeus vanhentuu 103 c §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla 10 vuoden kuluttua lainvoimaisen avioliiton purkamista koskevasta päätöksestä, mutta kuitenkin aikaisintaan viisi vuotta lain voimaantulon jälkeen, jos puoliset eivät ole sopineet asiasta toisin;

2) 86 §:n 2 momentissa tarkoitettua lupaa ei tarvita, jos lainvoimaisen avioeroa tai avioliiton kumoamista koskevan päätöksen antamisesta tai avioliiton purkautumisesta puolison kuoleman johdosta on kulunut yli 10 vuotta ja lain voimaantulosta vähintään viisi vuotta.

2.

Laki

perintökaaren 18 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan perintökaaren (40/1965) 18 luvun 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Kuolinpesän osakkaita ovat perilliset ja yleisjälkijäädöksen saajat sekä eloonjäänyt puoliso. Jos ositus on toimitettu taikka jos puolisoilla ei avioehtosopimuksen, avio-oikeuden vanhentumisen tai muun syyn vuoksi ole avio-oikeutta toisen puolison omaisuuteen, ei eloonjäänyt puoliso ole osakas, ellei hän ole perillinen tai yleisjälkijäädöksen saaja. Se, jolla on oikeus saada perintö

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2025 vp

tai testamentti vasta toisen perillisen tai yleisjälkijäädöksen saajan kuoltua, on tämän vaan ei perittävän kuolinpesän osakas.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetun lain (1156/2019)
1 §, 2 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentti sekä
lisätään lakiin uusi 4 a § seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään Digi- ja väestötietoviraston henkilörekistereistä, joita ovat avioehtoasioiden rekisteri, avio-oikeusasioiden rekisteri, avoliittoasioiden rekisteri, lahjoitusasioiden rekisteri, vihkimisoikeusrekisteri sekä holhousasioiden rekisteri.

2 §

Rekisterin tietojen käsittelyn tarkoitus

Avioehtoasioiden rekisterin, avio-oikeusasioiden rekisterin, avoliittoasioiden rekisterin ja lahjoitusasioiden rekisterin tietojen käsittelyn tarkoitus on yksityishenkilöiden välisten oikeustoi-
mien rekisteröitäväksi jättämiseen tai rekisteröintiin liittyvien oikeusvaikutusten voimaan saatta-
minen sekä tietojen saattaminen julkisiksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2025 vp

4 a §

Avio-oikeusasioiden rekisteriin tallennettavat tiedot

Avio-oikeusasioiden rekisteriin tallennetaan tiedot avioliittolain 103 d §:ssä tarkoitettusta avio-oikeuden vanhentumista koskevasta sopimuksesta seuraavasti:

- 1) puolisoiden nimet ja henkilötunnukset tai henkilötunnuksen puuttuessa syntymäaika;
- 2) sopimuksen päiväys;
- 3) rekisteriviranomaisen nimi, asiakirjan rekisteröintipäivä ja asian tunnistetiedot;
- 4) tieto avio-oikeuden vanhentumishetkestä.

10 §

Rekisterien tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, jokaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tieto tämän lain 4, 4 a ja 5—7 §:ssä tarkoitettuihin rekistereihin tallennetuista tiedoista. Kotikuntaa koskevan tiedon voi kuitenkin saada vain, jos tieto on julkinen.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

— — — — —

Helsingissä 2.10.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila